

ISZKÁZ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Iszkáz bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	8
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Építészeti útmutató	13
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzésre</i>	
5. Mai példák	28
6. Utcák, terek	29
7. Hirdetések, reklámtáblák	30
8. Impresszum	31

BEVEZETÉS

1

Iszkáz településképi arculati kézikönyvében a község történelmi eseményeit, természeti-, és épített értékeit mutatjuk be. A kézikönyv rendeltetésének megfelelően a település épített értékeivel, illetve annak javasolt építészeti megoldásaival foglalkoztunk részletesen. Egy kisebb-nagyobb felújításban nagy segítség lehet a kiadvány ismerete. A megfelelő építőanyagok kiválasztása, azok szakszerű használata településképi szempontból igen fontos. Hagyományaink ápolása hozzájárul örökségeink megővéséhez, szakszerű fenntartásához.

Az energiatudatos építészet mellett a hagyománytudatos építészetet sem szabad elvetni. A mai modern technológiák ötvözése a hagyományos építészettel sok jó példát eredményezett. A településképbe illeszkedő megoldásokat sok példával, részletesen mutatjuk be. Ezeket fényképek és ábrák segítségével igyekeztünk könnyebben értelmezhetővé tenni. A kifejezetten kerülendő építőanyagokra, illetve beépítési formákra is felhívtuk a figyelmet. A kézikönyv nem csak a helyi lakosok számára, hanem a település iránt érdeklődőknek is hasznos lehet. Továbbá szeretnénk kiemelni, hogy a kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem sokkal inkább egy folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

ISZKÁZ BEMUTATÁSA

2

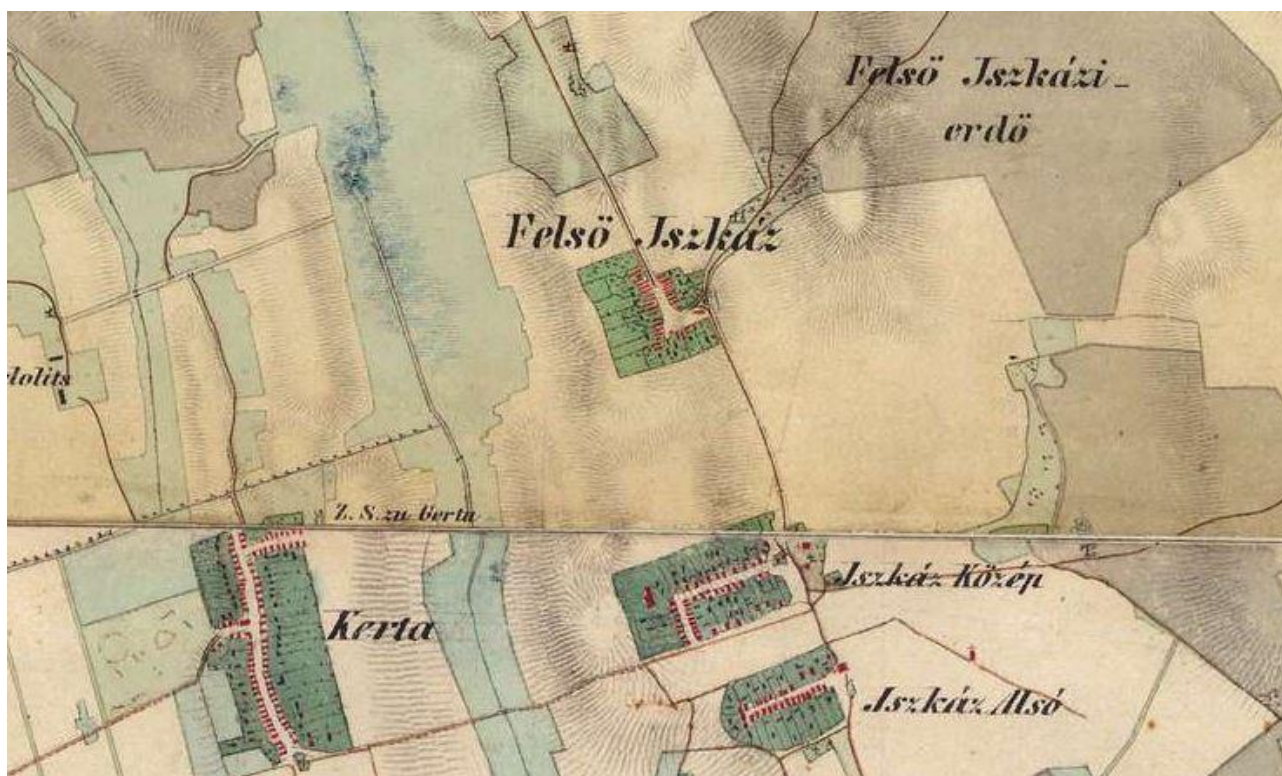
Iszkáz község Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. A megyeszékhelytől 53 km-re helyezkedik el. Szomszédos települései Iszkázhoz hasonlóan kisebb falvak. A község a Somló hegy délnyugati pereme és a Kisalföld találkozásánál fekszik. A Hunyor-patak partját kísérő, 15 méterig emelkedő dombor tetején 2 km hosszan nyúlik el. Népessége a 2016-os adatok alapján 320 fő.

Az első írásos emlékek 1212-ből maradtak fenn a településről. Történelmét tekintve nem is egy faluról beszélhetünk. A település 1947-ben Alsó- Felső-, és Középiszkáz községek egyesítése révén jött létre. A három falu összevonása már a XIX. században indokolt lett volna, azonban ezt az akkori társadalmi ellentétek megakadályozták. A település neve szláv eredetű személynévből alakult ki. A három Iszkáznak különböző előnevei voltak. Az idők folyamán Mindhárom használta az Iszkáz nevet.

Alsóiszkáz: Első írásos emléke 1212-ből származik, amelyben nemesi birtokként szerepelt. A település a Töttös előnevet a XVI. században kapta, miután a felsőiszkázi Töttös-család ide települt. Legnagyobb birtokosa Martonfalvay Pál volt, aki saját földjéből temetőhelyet biztosított a község számára. Összetétele Felsőiszkázéhoz hasonlatos volt.

1. térkép Az első katonai felmérés (1763-1787)

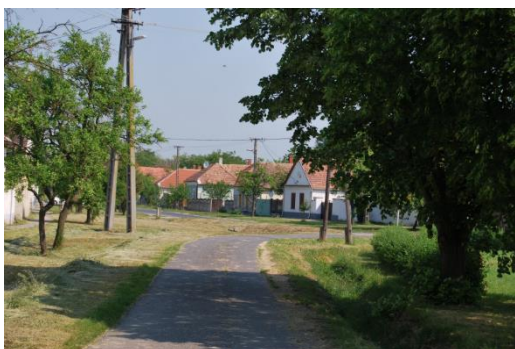
2. térkép A második katonai felmérés (1806-1869)

Középiszkász: A Kápolnás Iszkász nevet Kápolnája után kapta, melyet a XVIII. században még lehetett látni a falu határában. A falut kisnemesek csoportja lakta. A községben egykoron nyolc takács, három suszter, két kovács, egy bogsnár és két kereskedő tevékenykedett.

Felsőiszkász: A Töttös család Alsóiszkászra költözése után kapta Mindszent Iszkász nevet. Itt alakult ki a plébániahivatal. Ide tartozott Kiscsösz, Kísszölös, Alsó- és Középiszkász. Földjei kisebb birtokosok és az egyház tulajdonában voltak. A faluban egy asztalos, egy kovács, egy takács, egy cipész, egy szabó, egy kereskedő és egy bogsnár mesterember volt, utóbbi Nagy László költő dédapja.

Mindhárom települést katolikus vallású közösségek lakták, jó részben magyarok. A község megélhetését a gabona- és takarmánytermesztés biztosította. A XIX. században a feudális viszonyok a településrészeknek itt is gátjai, mint segítői voltak. Iszkász közigazgatásának meghatározója a legnagyobb földbirtokos, Papp János volt. Nevéhez kötődik a középiszkázi klasszicista kastély megépíttetése. A lakosok a házaik felépítéséhez szükséges anyagokat (homok, kavics, agyag) a község határában bányászták. Ezek nyomai a mai napig fellelhetők a falu határában. A gödröket, melyek így keletkeztek a népnélv csak „Göbecses”-eknek nevezi. Többségüket még az ezredforduló környékén feltöltötték, így mára csak pár Göbecses jelzi a korábbi építkezések nyomait. Az 1848-49-es forradalmat követő önvédelmi- majd szabadságharcokból is kivette a részét a falu. A felsőiszkázi temetőben nyugszik Horváth György 1848-as honvéd hadnagy, aki később 1868-ban századosi rangot kapott. Ezen felül Alsóiszkász legnagyobb birtokosa Martonfalvy Pál is harcolt, mint honvéd hadnagy, a függetlenség oldalán. A XIX. század második fele jelentős változásokat hozott. A falu birtokosai közül sokan eladósodtak.

Több házra jelzálog került ekkoriban. A tehetősebb parasztok ezzel szemben földeket tudtak szerezni. Egyfajta átrendeződés ment végbe a falu társadalmában. Emellett a vasútépítés is elérte a térséget. Az 1870-80-as években épült a Szombathely-Budapest vasútvonal, amely elsődleges tervek alapján a falu határában, Papp János földbirtokos földjein, haladt volna át. Ezt a falu legnagyobb hatalommal bíró földbirtokosa megakadályozta, emellett nem engedte meg vásári jog megszerzését sem. A község lakosságán kívül a falu határában lévő majorokban is laktak napszámosok. Az egyik ilyen volt a „Hármas”-major, Kiscsősz-Kisszőlős-Felsőiszkáz határában. A másik volt a „Nyíres”-major, amely Alsóiszkáz és a Somló közötti terület középtáján helyezkedett el. Közigazgatásilag a községek ügyeit a devecseri és a pápai hivatalok intézték. A község első iskolája 1774-ben jött létre. A tanmenetben még nem a mai értelemben vett tantárgyak kaptak helyet. Ekkor kötelező tananyagként oktatták a konyhakertészetet, a gyümölcsfatermesztést, a polgári jogok és kötelességek tudományát és a testgyakorlást. A II. világháború frontvonala 1945. március 25-én érte el a falut. Az itt állomásozó német híradósok miatt kapott bombázást. Két ember halt meg és leégett néhány ház. Az 1950-es években a 20-25 kat. holdnál nagyobb földtulajdonnal rendelkező gazdákat kulákká nyilvánították. Megkezdődött a Termelő Szövetkezetek megalakulása, mint az ország más területein is. A falu földjeit más falvakkal közös termelőszövetkezetbe összevonták.

ÖRÖKSÉGÜNK

Veszprém megye építészeti örökségére jellemző, hogy a falvainak többsége mindössze néhány utcával rendelkező település volt. A falvak településszerkezete a domborzathoz igazodva alakult ki. A települések életében a vallás a mindennapi élet része volt, erről tanúskodnak a községek templomai, imaházai. A jelenlegi utcaképet is uraló parasztházak a legkorábbi fennmaradt örökségeink. A XIX. századot meghatározó faépítkezést egyre inkább a vályog, tömés fal, illetve esetenként a helyi építő kövek váltották fel. Ennek oka a faanyag jelentős drágulása. Az oldalhatárra épült parasztházak a falusi létforma szimbolikus elemei. A térségre főként a tornác nélküli kivitelezés jellemző. Előfordult, hogy egy portán, hosszanti irányban két parasztház is helyet kapott, így két család osztozott az udvaron. A lakóházak két kisebb ablakkal néztek az utcára. Egyes épületeknél megfigyelhető timpanonos díszítés, amely a nyeregtetős épületek egyenlő szárú háromszög alakú, párkánnyal keretelt orommezője. A díszítési elemek száma, mintázata nagyban függött a tulajdonos anyagi helyzetétől. A házak jellemzően egyszerű, fehér színűek voltak. Tetőformájuk igen változatos volt, a nyeregtetős kialakítás mellett, szép példákat találunk csonka kontyútetős kivitelezésre is. A helyi építőanyagokra támaszkodó lakóházak tökéletesen megfeleltek a lakók igényeinek. A parasztházakhoz tartozó gazdasági épületek, esetenként kemencék a paraszti porta szerves részei.

A régi, még megmaradt és jó állapotú parasztporták, az istállók, a pajták, csűrökkel esetleg kis mértékben még fenntartott gazdálkodás helyein jó lehetőség van a családi méretű mezőgazdaság visszaállítására. A XX. század második felének politikai változásai új korszakot hoztak az építészetben is. A paraszti életforma visszaszorítása, az erősödő iparosítás más igényeket teremtett. Az egykoron színtiszta paraszti épületekkel rendelkező településeken megjelentek a szocializmus kockaházai. Az iparban, bányászatban tevékenykedő munkások életviteléhez illeszkedő épületek a népi hagyományokat elhagyva épültek. A komfortosabb, más szobaelosztással rendelkező lakóházak nem csupán a helyi építőanyagokat használták. Magasabb alapzattal, sátozotttetővel rendelkeztek. Jellemző tetőfedés a cserép, illetve a pala volt. A parasztházak mellett, ezek az épületek is az utcakép meghatározó elemei. A fogyatkozó népességgel rendelkező aprófalvak életében nem lehetett fel nagyobb változás, a jelentősebb beruházások elkerültek a térségeket. Ennek előnye a falvak településképeinek megőrzése, a nyugalom biztosítása. Ugyanakkor megélhetés szempontból igen hátrányos. Az utóbbi években pozitívum, hogy néhány település népessége a városokból a nyugalomba vágyó lakókkal bővült, akik a helyi hagyományokat tisztelve, annak megfelelően felújított lakóházakban élnek.

Épített értékei

A község 1947-ben Alsó- Felső-, és Középszkáz községek egyesítése révén jött létre. Az egykori településrészek a domborzathoz igazodva települtek be, amelyek néhány utcával és lakóházzal rendelkeztek. A település határában húzódó mezőgazdasági területeken épültek a nagyobb gazdasági létesítmények.

Nagy László emlékház

A magyar irodalom kiemelkedő alakjának szülőháza építészeti szempontból is értéket képvisel. A házat 1908-ban építette Nagy László édesapja, Nagy Béla (1884–1969) parasztgazda. Az 1950-es évek kommunista diktatúrája („vas és acél országa akartunk lenni”) a hagyományos életet tönkretette. Állatok nélkül, szerepüket vesztve a lakatlan gazdasági épületek tönkrementek, összedőltek. A szülői ház ma is látható része állami segítséggel, az iszkáziak szeretetéből és közadakozásból lett helyreállítva. 1984-től szolgál Nagy László emlékházként, a költő híveinek és családjának szándéka szerint. A szülőház emlékházzá alakításának fő célja: Nagy László szellemi örökségének ápolása a szülőföldön, életművének elmélyült megismertetése.

Alsóiszkázi Szent Miklós templom

A település római katolikus templomát 1673-ban építették. Ezzel a település legrégebben épült temploma. A tetejét zsindeley fedte, szőszéke kőből készült. Az oltárképen Szent Miklós látható. A somlóvásárhelyi plébánia része.

Felsőiskázi Szűz Mária

A település legnagyobb temploma a római katolikus hívek szakrális épülete. A középkorban itt állt az anyaplébánia, a másik kettő ehhez tartozott. Az előző templom 1860-ban összedőlt, a mai 1871-ben épült fel.

Szent László templom

Az evangélikus templom Szent László tiszteletére épült 1775-1785 között. Bizonyítható, hogy korábban egy kápolna már állt a helyén, ezért is hívták a falut egy időben Kápolnásiskáznak.

Méreteiben nagyobb, mint az alsóiskázi templom.

Természeti értékei

A település természeti értékekben bővelkedik. A vidéki kikapcsolódást keresők számára tökéletes választás. A falus turizmus adta lehetőségek kiaknázására tökéletes a község.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

ÁLTALÁNOS BEÉPÍTÉSI AJÁNLÁSOK

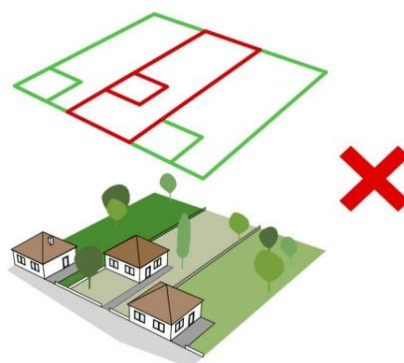
TELEPÍTÉS

Iszkázon az oldalhatáros beépítés jellemző, általában utcavonalas beépítéssel, de találni több példát az utcától visszahúzott, előkertes telepítésre is.

Új épület esetén a tetőgerincet és telepítési sávot a szomszédos épületekhez igazodva célszerű meghatározni, hogy az utcakép rendezett maradjon.

A környezetben látható épületek telepítésétől eltérni nem célszerű. Az új építésű házakat a kialakult tengelytől hátra vagy előre húzni, illetve a tetőgerincek tengelyét elforgatni nem javasolt.

A feltüntetett ábrák a javasolt és elkerülendő telepítési példákat kívánják szemléltetni.

A képen Iszkázon található közel azonos magas épületek láthatók, melyek egységes utcaképet mutatnak.

MAGASSÁG

Iszkáz harmonikus utcaképének szempontjából fontos, hogy az épületek a meglévő falusias szövetbe illeszkedve épüljenek meg, közel azonos magasságban a szomszédos épületekkel.

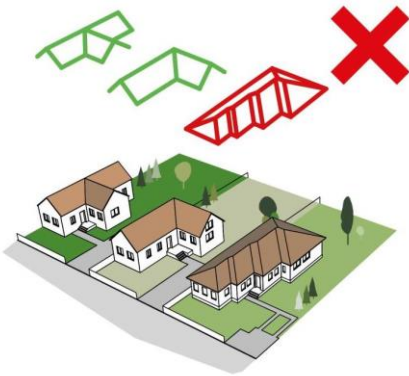
A településre a földszintes lakóházak jellemzők, így a hirtelen kimagasló épületek rossz hatással lennének környezetükre.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen a lakóházak tetőhajlásszöge szinte azonosak, 35-45 fok között vannak. A meglévő épületek közé ékelődő új házaknál hasonló hajlásszöggel kell épülniük a tetőknek, mint ami a szomszédos épületeknél megfigyelhetők.

A kisebb vagy nagyobb szöggel épülő tetők nem illeszkednének Iszkáz utcaképeibe.

A képen a településre jellemző, füstlyukakkal ellátott, utca vonalára merőlegesen telepített, nyeregtetős épületet látható, mely új épületek tervezéséhez követendő példaként szolgál.

TETŐFORMA

Iszkázon lévő tetőformák általában nyereg, kontyolt vagy csonka kontytető. A falusias környezetbe illeszkedő tetők mellé nem javasolt lapostetőt vagy összetett tetőt építeni.

Elsősorban az új épülettel szomszédos épületek tetőformájához hasonlóan célszerű az új tetőt kialakítani, hogy az környezetébe illeszkedő képet mutasson.

SZÍNEK

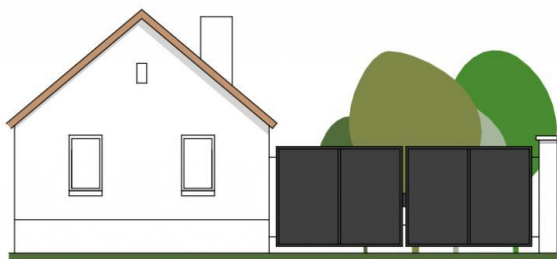
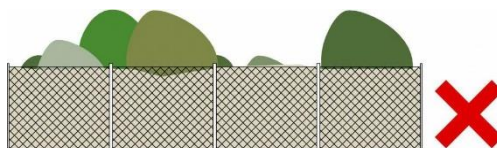
Iszkázon a magyar falusi településekhez hasonlóan a világos föld színek és a fehér használata célszerű a homlokzatokon, melyekhez sötét fa nyílászárók javasoltak.

A település karakteréhez nem illő élénk és harsány színek kerülendők. Nem tanácsos továbbá a homlokzatok túldíszítettsége sem.

Példák láthatók a településre jellemző színezésre: világos homlokzatok sötét nyílászárókkal.

KERÍTÉSEK

KERÍTÉS

Az utcavonalas beépítéseknel a falazott vakolt kerítések használata tanácsos, míg az előkertes telepítéseknel inkább az áttört fa és fém kerítések jellemzők. Az áttört kerítéseket célszerű a házakkal harmonizáló módon lefesteni, a tömör kerítéseket a házakkal megegyezően.

A betonelemes és paneles tömör kerítések nem illeszkednek a település karakteréhez, így azok használata nem javasolt. A drótfonatos, náddal bevont kerítések kerülendők az utcai telekhatáron.

A képen egy utcavonalas telepítésű iszkázi lakóház tömör, vakolt, falazott kerítése látható az épülettel harmonizáló színezéssel.

A képeken javasolt áttört fa és fém kerítéstípusok láthatók, melyeket célszerű az épülettel harmonizáló színűre festeni. Az áttört kerítések lábazatai kő vagy festett felülettel kialakítandók.

Kerülendők a beton elemes kerítések használata. Amennyiben meglévők, azok az épületek harmonizáló paszellszínű lefestése javasolt.

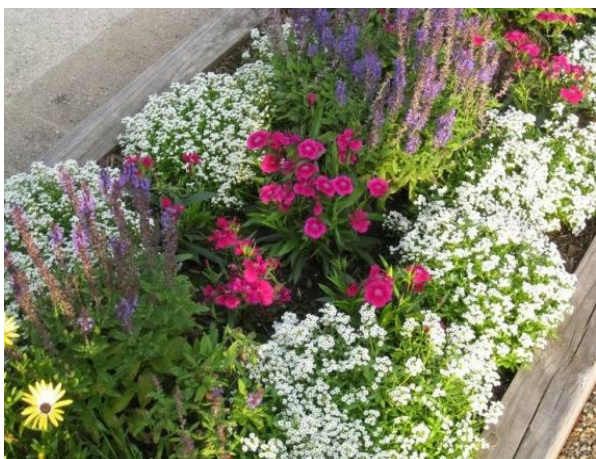

Kerülendő a túldíszített kerítés és kapu alkalmazása.

KERTEK

Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkerti részek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

Pihenőkert, udvar

A településeken a hátsó területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet: az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

RÉSZLETEK

A népi mesterek által használt részletképzéseket lehet látni a településen. Például a csipkefallal (tégglából lépcsőzetesen kirakott szegély) záródó oromfal, az orommezőt és a homlokzat alsó részét elválasztó díszítés, a szimmetrikusan elhelyezkedő füstlyukak, valamint a nyílások körüli vakolatdíszítés és a szemöldök párkány.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból vöröses, szürkés árnyalatú cserépfedés és a természetes pala használata javasolt.

Népi hagyományokat őrző településeken a fémlemez fedés és hullámpala használata kerülendő. Kerülendő továbbá, hogy egy tetőnél több féle színben használjuk a fedéseket.

BURKOLATOK

Népi hagyományokat őrző településeknél a járdák és gépkocsibeállók burkolásánál javasolt a térkő használata.

Az aszfalt és beton használata kültéri burkolatoknál kerülendő.

AJTÓK, KAPUK, ABLAKOK

Iszkáz hagyományokra visszatekintő település, melynek épületeinek főhomlokzatainak hangsúlyos elemei az osztott üvegezéssel kialakított, sötét barna vagy zöld színnel ellátott fa ablakok. Az ablakok zsalugáterekkel rendelkezhetnek. Az ablakok mellett az ajtóknak és kapuknak is illeszkedniük kell környezetükbe. A bejárai ajtókat az ablakokka megegyező színezésű fából javasolt készíteni, a kapukat pedig a kerítések stílusában javasolt kivitelezni.

Utcai kapuknál a kerítéssel megegyező kialakítású áttört vagy tömör kapuk elhelyezése javasolt, melyek színben harmonizálnak az épülettel.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A település épületei javarészt utcára merőleges gerincű nyeregtetővel, kontytetővel és csonka kontytetővel épültek. A vidék hagyományos homlokzatkialakítására is találni példákat, melynek eleme az utcai főhomlokzaton szimmetrikusan elhelyezkedő 2 ablak, a díszítő párkány, a csipkefal és az ablakok körüli vakolt homlokzatsz. Anyaghasználatban a természetes anyagok alkalmazásai az elsődlegesek, melyek közel állnak a vidék hagyományaihoz.

Új építés hagyományos épületek környezetében

Régi házak felújításakor fontos, hogy a korszerűsítést követően is látszóddjanak a hagyományokra visszatekintő építészeti elemek. Ne falazzunk be utcai nyílásokat, ne nagyítsuk meg azokat. Javasolt az eredeti homlokzat megtartása, nagyobb méretű nyílások és bővítések szükség esetén az udvar irányába történhetnek. A képeken mai példák láthatók, melyeknél keveredik a modern és a hagyományos stílus. Nem célszerű fém és műanyag nyílászárók használata a hagyományt alapul vevő, de modern homlokzatokon sem. *(A képek nem a településen készültek.)*

MAI PÉLDÁK

A képeken mai példák láthatók, melyek arányrendszerükben és formavilágukban követik a népi mesterek által meghatározottakat. A homlokzatok világos szürkés színvilága modern, de hagyományosnak tekinthető. Az épületek megegyező magasságúak és formájúak, mégis részleteiben eltérnek. Tömör és áttört kerítése váltakoznak. Az oromfalas homlokzatokon szimmetrikusan elhelyezkedő nyílások és díszítések láthatók. Anyaghasználatban és felületképzésben korszerűnek tekinthető megoldások figyelhetők meg, melyek illeszkednének egy falusi arculathoz is.

UTCÁK, TEREK

A falu legmagasabb épületei az Evangélikus templom és a Szűz Mária neve templom. A Szűz Mária templom mellett egy nagyobb fából készült játszótér található. Iszkáz utcáit közel azonos magas, oldalhatáros beépítésű lakóházak alkotják.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

7

Hirdetés és reklám kivitelezésére a vas cégerek és fa táblák elhelyezése javasolt.

Falusias községeknél kerülendő a település idegen molinó és fényreklám elhelyezése.

IMPRESSZUM

ISZKÁZ KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Iszkáz honlapcíme: www.iszkaz.hu

Iszkáz e-mail címe: iskkaz@iplus.hu

Iszkáz postai címe: 8493 Iszkáz, József A. utca 3.

Telefon: +36 88/252-001

Polgármester: Cseh József

Főpítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: iskkaz@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Bujáki Bence

SZÖVEG: Németh István, Kovács Krisztián

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Iszkáz, 2017. december 08.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.